

Розділ 9

Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка: пошановуючи академічні традиції, розвиваємо інновації

Геннадій Бесарабчук

Тетяна Сторчова

Наталія Мелекесцева

Андрій Хоптяр

Вступ

Інтеграція до європейського і світового освітнього простору — пріоритетні напрями державної освітньої політики України. Водночас «інтеграція національної системи вищої освіти України до Європейського простору вищої освіти та Європейського дослідницького простору зумовлює для вітчизняних університетів необхідність в умовах розширення інституційної автономії концентрувати увагу на реалізації кадрової політики, спрямованої на нарощування й розвиток власного науково-педагогічного потенціалу з метою забезпечення конкурентоспроможності на європейському ринку освітніх послуг»¹.

Розвиток Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка² (далі — К-ПНУ) обумовлюється євроінтеграційними вимірами. Серед стратегічних завдань діяльності К-ПНУ одним із ключових є формування, збереження та зміцнення кадрового потенціалу. Це, у свою чергу, передбачає необхідність створення відповідних умов професійного становлення, розвитку, вдосконалення і самовдосконалення науково-педагогічних працівників.

Однією з основних змістових ліній професійного розвитку є підвищення якості вищої освіти шляхом розвитку інституційної спроможності закладу вищої освіти (далі — ЗВО) в удосконаленні викладання і навчання.

Дієвим інструментом імплементації в освітній процес університету парадигми вдосконалення викладання і навчання є участь К-ПНУ в міжнародних проєктах, зокрема у проєкті «Програма вдосконалення викладання у вищій освіті»³ (далі — Проєкт). Проєкт реалізується консорціумом партнерів у складі Британської Ради в Україні, Інституту вищої освіти НАПН України, Advance HE (Велика Британія) за підтримки Міністерства освіти і науки України та Національного агентства із забезпечення якості вищої освіти. Національний координатор

¹ Аналіз провідного вітчизняного та зарубіжного досвіду з розвитку науково-педагогічного потенціалу університетів: препринт (аналітичні матеріали) (II частина). Ю. Скиба, Г. Чорнойван, О. Жабенко, О. Ярошенко, О. Отич, С. Мельник; за ред. Ю. Скиби. Електронне видання. Київ: ІВО НАПН України, 2021. С. 5. URL: <https://doi.org/10.31874/978-617-7644-51-3-2021>

² Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка. URL: <https://kpnpu.edu.ua/>

³ Програма вдосконалення викладання у вищій освіті. URL: https://ihed.org.ua/internationalization/tehe_ukraine/

Проекту С. Калашнікова наголошує, що у межах реалізації «Програми вдосконалення викладання у вищій освіті» передбачено здійснення низки ініціатив, спрямованих на підсилення інституційної спроможності ЗВО України щодо вдосконалення викладання, зокрема⁴: навчання викладачів університетів; професійний розвиток представників керівного складу закладів вищої освіти; розроблення та реалізація інституційних проектів університетів; розроблення Національної електронної платформи «Вища освіта України: кращі практики»; підготовка та видання посібника для викладачів університетів та онлайн курсу для молодих викладачів та ін.

Участь у проєкті «Програма вдосконалення вищої освіти в Україні»

Упродовж 2021-2022 років команда К-ПНУ у складі керівника навчально-методичного центру забезпечення якості освіти та провідних викладачів університету взяла участь у другому циклі Проєкту.

Ключову роль і мотиваційне значення в ухваленні рішення кожним учасником команди К-ПНУ щодо участі в конкурсному відборі другого циклу проєкту «Програма вдосконалення викладання у вищій освіті» відіграв форум «Досконалість викладання і навчання у вищій освіті», що відбувся 17-18 березня 2021 р.⁵ Форум проводився з метою сприяння обміну кращими практиками та фаховому обговоренню питань удосконалення викладання і навчання у вищій освіті в Україні. Члени команди К-ПНУ долучилися до розгляду ключових питань Форуму. Участь у панельних дискусіях, практичних воркшопах, обговорення інституційних кейсів удосконалення викладання та професійного розвитку викладачів університетів дозволила членам команди К-ПНУ зорієнтуватися в сучасних підходах до вдосконалення викладання у вищій освіті, вдосконалити своє професійне бачення і підходи.

Команда К-ПНУ виконала всі умови конкурсу та успішно пройшла конкурсні випробування. 16 червня 2021 р. до університету надійшов електронний лист, у якому повідомлено, що К-ПНУ був відібраний для участі у «Програмі вдосконалення викладання у вищій школі». 17 червня 2021 р. на електронних шпальтах газети К-ПНУ «Студентський меридіан»⁶ було опубліковано замітку, яка повідомляла всю університетську спільноту про те, що учасниками проєкту від К-ПНУ стали: Геннадій Бесарабчук, керівник навчально-методичного центру забезпечення якості освіти, кандидат педагогічних наук; Тетяна Сторчова, доцент кафедри англійської мови, кандидат педагогічних наук, доцент; Андрій Хоптяр, старший викладач кафедри туризму та готельно-ресторанної справи, кандидат історичних наук; Наталія Мелескесцева, доцент кафедри теорії та методик початкової освіти, кандидат філологічних наук; Оксана Почапська, доцент кафедри журналістики, кандидат наук із соціальних комунікацій, доцент (резервний учасник). Склад команди університету щодо участі у Проєкті затверджено наказом ректора К-ПНУ С. Копилова від 29.06.2021 р. № 88-АГП «Про участь співробітників університету в другому циклі Програми вдосконалення викладання у вищій освіті України (2021-2022 рр.)».

Робота у Проєкті передбачала як проходження навчання для викладачів і навчання для управлінців, так і розроблення власного інституційного проєкту з вдосконалення викладання. Тренінги були насичені різними формами та методами взаємодії з колегами. Учасники почували себе справжніми студентами та водночас активно висловлювали свою експертну позицію, працюючи в робочих групах за наставництва фасилітаторів — учасників попереднього етапу Проєкту.

Команда К-ПНУ регулярно інформувала університетську спільноту про свої успіхи та прогрес у Проєкті. Зокрема, 15 липня 2021 р. в ефірі радіо «Кам'янець FM 105,7» члени команди розповіли про свій новий досвід і перспективи від участі в «Програмі вдосконалення

⁴ Калашнікова С. Програма вдосконалення викладання у вищій освіті (навчання викладачів) — третій етап навчання. Вісник Національної академії педагогічних наук України. Електронне наукове періодичне видання НАПН України. Київ, 2020. Т. II. № 2. С. 2. DOI: <https://doi.org/10.37472/2707-305X-2020-2-2-4-2>

⁵ Форум «Досконалість викладання і навчання у вищій освіті». URL: <https://www.britishcouncil.org.ua/programmes/education/teaching-excellence-programme/tle-forum-2021>

⁶ Університет Огієнка став учасником другого (2021-2022) циклу проєкту «Програми вдосконалення викладання у вищій школі». Газета «Студентський меридіан» Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка. URL: <https://meridian.kpnu.edu.ua/2021/06/17/universitytet-ohiiienka-stav-uchasnykom-druhoho-2021-2022-tsyklu-proiektu-prohramy-vdoskonalennia-vykkladannia-u-vyshchii-osviti/>

викладання у вищій школі» для К-ПНУ та освітніх закладів міста. Для популяризації Проєкту та участі в ньому команди К-ПНУ активно використовувалися шпальти газети «Студентський меридіан»⁷. Результати участі команди К-ПНУ в «Програмі вдосконалення викладання у вищій освіті» були також презентовані 30 серпня 2021 р. на спільному засіданні Конференції трудового колективу та Вченої ради університету «Підсумки роботи Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка в 2020-2021 навчальному році та завдання щодо вдосконалення його діяльності в контексті реалізації Стратегії розвитку Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка на 2020-2030 роки» у виступі ректора університету С. Кошлова.

Досягнення університету в імплементації парадигми вдосконалення викладання

Університетська спільнота підтримала ініціативу впровадження у К-ПНУ парадигми вдосконалення викладання у вищій освіті. З цією метою було здійснено низку важливих організаційних кроків. Зокрема, п. 4 ухвали вищезазначеної Конференції трудового колективу К-ПНУ було легітимізовано рішення створити у структурі навчально-методичного центру забезпечення якості освіти університету центру/відділу цифрової освіти Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка під назвою «Ohienko Digitalisation Education Hub» (Ohienko-DEH)⁸.

29 жовтня 2021 р. члени команди К-ПНУ у межах реалізації інституційного проєкту «ОНІЕНКО-ДЕН» організували і провели для університетської спільноти перший тренінг «Online-інструменти для ефективної взаємодії учасників освітнього процесу». Тренінг було спрямовано на підвищення рівня цифрової компетентності науково-педагогічних працівників університету⁹.

Продовження роботи по імплементації парадигми вдосконалення викладання у К-ПНУ здійснювалося і через залучення здобувачів вищої освіти¹⁰.

Команда К-ПНУ активно працювала над розробленням «Стратегії вдосконалення викладання у Кам'янець-Подільському національному університеті імені Івана Огієнка». У межах цієї діяльності були реалізовані такі завдання:

- визначено послідовність дій та очікувані результати;
- розроблено ключові показники діяльності (КРП);
- запропоновано підходи до звітності, проаналізовано їх недоліки та переваги;
- розглянуто питання управління змінами та визначено найбільш дієвий підхід до просування ідей серед різних груп університетської спільноти.

Підготовлений командою К-ПНУ проєкт Стратегії вдосконалення викладання був презентований на завершальному етапі «Програми вдосконалення викладання у вищій освіті» та позитивно оцінений як учасниками, так і експертами Програми.

Результати участі команди К-ПНУ стали предметом обговорення на засіданні ректорату 10 лютого 2022 р. під час розгляду питання «Реалізація заходів проєкту програми Британської Ради Teaching Excellence «ОНІЕНКО-ДЕН»: стан і перспективи» та прийнятті відповідної ухвали.

⁷ К-ПНУ в Teaching Excellence: учасники програми розпочали навчання. Газета «Студентський меридіан» Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка. URL: <https://meridian.kpnu.edu.ua/2021/07/06/k-pnu-u-teaching-excellence-uchasnyky-prohramy-rozpochaly-navchannia/>

⁸ Конференція трудового колективу Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка від 30 серпня 2021 р. Ухвала конференції трудового колективу університету та вченої ради з питання «Підсумки роботи Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка в 2020-2021 навчальному році та завдання щодо вдосконалення його діяльності в контексті реалізації Стратегії розвитку Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка на 2020-2030 роки». URL: <https://kpnu.edu.ua/upravlinnia/konferentsiia-trudovoho-kolektyvu/>

⁹ Підвищуй рівень цифрової компетентності з командою проєкту «ОНІЕНКО-ДЕН». Газета «Студентський меридіан» Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка. URL: <https://meridian.kpnu.edu.ua/2021/10/25/pidvyshchui-riven-tsyfrovoi-kompetentnosti-z-komandoiu-proiektu-ohienko-deh/>

¹⁰ Module "Fair for students" у межах проєкту Програми вдосконалення викладання у вищій школі. Вебсайт відділу міжнародних зв'язків Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка. URL: <https://inter.kpnu.edu.ua/uk/2022/01/10/module-fair-for-students-u-mezhakh-proiektu-prohramy-vdoskonalennia-vykladannia-u-vyshchii-shkoli/>

Наступний етап імплементації парадигми вдосконалення викладання у К-ПНУ пов'язаний з участю команди університету в онлайн-тренінгу «Вдосконалення викладання: модель та стратегія», який провели експерти Інституту вищої освіти НАПН України у період з 25 січня по 24 лютого 2022 р. Потужний інтенсив онлайн-занять із періодичністю два рази на тиждень упродовж січня-лютого 2022 р. спирався на використання можливостей платформи MOODLE, високоякісне фахове супроводження учасників тренінгу, застосування підходу «критичний друг» під час спілкування та обговорення проєктів команд-учасниць. Це дозволило учасникам команди К-ПНУ удосконалити свої фахові компетентності та вийти на конкретні результати у формі розроблення «Профіля університету», «Університетської рамки вдосконалення викладання», «Організаційної моделі вдосконалення викладання і навчання в університеті», «Профіля викладача університету», «Профіля освітньої програми з професійного розвитку викладачів» (табл. 1-5).

Таблиця 1. Профіль Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка

Назва університету	Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка
Місія університету	Що? Модернізація вищої освіти Для кого? Освітній простір України Яким чином? Пошановуючи академічні традиції, розвиваємо інновації
Візія університету	Статус: Національний лідер освітніх інновацій Спільнота: Здобувачі освіти, академічна спільнота, стейкхолдери Цінності: <ul style="list-style-type: none"> • Студентоцентризм • Інклюзивність • Академічна доброчесність
Стратегічні цілі = «точки прориву»	1. Інтернаціоналізація вдома 2. Студентоцентроване та безпечне освітнє середовище 3. Цифровізація освіти
Профіль випускника університету	1. Інтелектуал, мотивований до саморозвитку 2. Професіонал, який забезпечує свій кар'єрний ріст 3. Громадянин, який сповідує національні цінності
Роль викладача	1. Забезпечує високу якість викладання та навчання 2. Наставник, який формує активну життєву позицію 3. Працює над власним професійним розвитком

Таблиця 2. Університетська рамка вдосконалення викладання (Teaching Excellence — TE) Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка

TE — характеристики	Викладач TE — якості	Студент TE — якості	Середовище TE — характеристики
Цифровізація	Професіонал Новатор Висока якість викладання і залучення здобувачів	Інфо-медійна грамотність	Цифровий університет
Навчання впродовж життя	Системний безперервний професійний розвиток	М'які навички Проактивність Формування кар'єрної траєкторії	ОHPENKO-DEH
Партнерство	Викладач-фасилітатор	Ініціативність Відповідальність	Безпечне освітнє середовище

Таблиця 3. Організаційна модель центру вдосконалення викладання і навчання (Centre of Excellence in Learning and Teaching) Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка

Назва підрозділу	ОHPENKO-DEH
Статус підрозділу	Відділ цифрової освіти «Ohienko-DEH» навчально-методичного центру забезпечення якості освіти Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка
Підпорядкування підрозділу	Навчально-методичний центр забезпечення якості освіти
Персонал підрозділу	Керівник центру, викладачі-амбасадори ОHPENKO-DEH

Таблиця 3. (продовження)

Завдання підрозділу	1. Пошук, акумуляція, систематизація і використання кращих практик викладання і навчання 2. Організаційний супровід процесу цифровізації університетського середовища 3. Забезпечення професійного зростання академічної спільноти		
Повноваження підрозділу	1. Цифровізація 2. Професійний розвиток викладачів 3. Моніторинг якості викладання і навчання		
Взаємодія з іншими підрозділами	з ким?	у чому?	
	Кафедри, факультети / навчально-науковий інститут, відділ міжнародних зв'язків, відділи навчально-методичного центру забезпечення якості освіти та ін. Студентський сенат та органи студентського самоврядування Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка	Підвищення якості викладання та професійного зростання викладачів Студентський фідбек щодо якості викладання та навчання	

Таблиця 4. Профіль викладача Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка

Функція — що робити?	Знання	Вміння	Поведінкові якості	Компетентність
Використовувати інтерактивні online інструменти на заняттях	Цифрова та мовна грамотність	Здійснювати ефективну online взаємодію Використовувати цифрові технології	Комунікабельність Інтерактивність Лідерство Критичність Відповідальність	Цифрова компетентність
Розробляти та створювати сучасні навчальні та методичні матеріали	Теорія множинного інтелекту Гарднера Цифрова та мовна грамотність Структура програми НД Зміст НД	Враховувати навчальні типи (інтелекти) студентів Використовувати засоби ІКТ	Креативність Науковість Інноваційність	Здатність розробляти та створювати сучасні навчальні та методичні матеріали
Оцінювати результати навчання та надавати зворотній зв'язок	Таксономія Блума Знання технік оцінювання і зворотного зв'язку	Реалізовувати різні види оцінювання Здійснювати взаємодію	Об'єктивність Доброчесність Комунікативність	Здатність оцінювати результати навчання та надавати зворотній зв'язок

Таблиця 5. Профіль освітньої програми з професійного розвитку викладачів Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка

Компетентності	Модуль 1	Модуль 2	Модуль 3
K1 Цифрова компетентність	Засоби для організації онлайн-взаємодії учасників освітнього процесу	Гейміфікація як ефективний засіб навчання сучасного покоління	MOODLE як сучасне динамічне освітнє середовище
K2 Здатність розробляти та створювати сучасні навчальні та методичні матеріали	Засоби візуалізації інформації та створення інфографіки	Креативний викладач і креативний здобувач вищої освіти: міф чи реальність?	Інклюзивна вища освіта в Україні: реалії та перспективи
K3 Здатність оцінювати результати навчання та надавати зворотній зв'язок	Сучасні підходи до оцінювання у вищій освіті	Освітні інструменти розвитку критичного мислення здобувачів вищої освіти	Мотивація здобувачів освіти до навчання як запорука успішного професійного розвитку

Команда К-ПНУ фіналізувала та систематизувала свої напрацювання у формі мапи «Модель вдосконалення викладання у Кам'янець-Подільському національному університеті імені Івана Огієнка» (рис. 1).

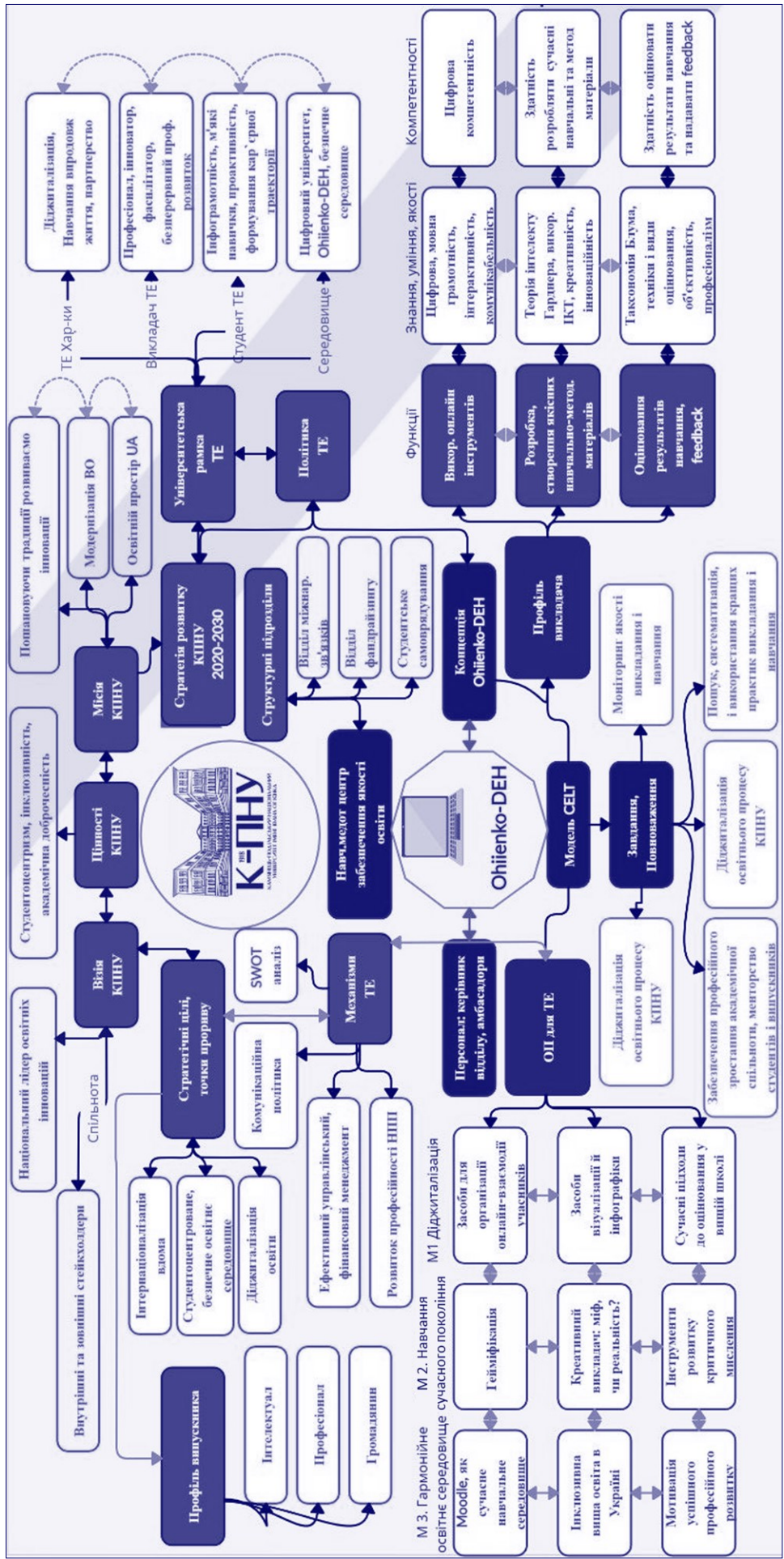

Рис. 1. Модель вдосконалення викладання у Кам'янечь-Подільському національному університеті імені Івана Огієнка

Напрацювання команди К-ПНУ за результатами участі у проєкті «Програма вдосконалення викладання у вищій освіті» стали основою для проведення серії онлайн-тренінгів для науково-педагогічних працівників університету за темою «Онлайн-інструменти для ефективної взаємодії учасників освітнього процесу», метою яких є підвищення рівня викладання на основі студентоцентрованого навчання, зокрема під час дистанційного навчання. Участь у тренінгу взяли викладачі:

- педагогічного факультету (тренінг відбувся 04 травня 2022 р.);
- факультету спеціальної освіти, психології і соціальної роботи (11 травня 2022 р.);
- природничо-економічного факультету (18 травня 2022 р.).

Узагальнюючим результатом реалізованих зусиль є розвиток інституційної спроможності К-ПНУ щодо підвищення якості вищої освіти. Важливість та ефективність, своєчасність і результативність цих зусиль відобразилася у посиленні та системності процесів удосконалення викладання та відповідно підвищення якості викладання в університеті, оптимізації управлінських процесів і рішень, пошуку нових стратегічних орієнтирів сучасного розвитку Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка.